

Modelfoto

Artiklen har været bragt i Weekendavisen den 22. marts 2019 og venligst udlånt til ADHD-foreningen

Raske drenge bag tremmer

Forebyggelse. Vi taler gerne om bivirkninger ved at tage medicin, men måske er der også bivirkninger ved at lade være? Nyt dansk studie antyder, at ADHD-medicin blandt andet mindsker risikoen for at blive dømt for kriminalitet.

AF ANDERS BOAS

"Alle Drenge Har Det". Sådan har en vittig sjæl fortolket forkortelsen ADHD, der dækker over en diagnose, hvor man er hyperaktiv, impulsiv og har problemer med at koncentrere sig. Bag den vittige kommentar gemmer sig en mere alvorlig kritik af diagnosen, som af nogle betragtes som en sygeliggørelse af "raske drenge". Er den et symptom på, at vores samfund har fået vanskeligt ved at rumme børn, der træder lidt uden for geledderne? Er vi for hurtige til at pacificere de små oprørere med piller, så snart de lægger an til den mindste smule trods?

Om samfundet virkelig sygeliggør ganske almindelige, urolige børn, er svært at efterprøve. I så fald er det ikke blot børnepsykiatrien, der slår hårdt ned på de "raske drenge", men også resten af livet, der lader til at være ubarmhjertigt. Det anslås, at en ganske betydelig del af beboerne i verdens fængsler lider af ADHD. Omkring 40 procent af de mandlige indsatte med længere fængselsstraffe i et svensk højrisikofængsel havde ADHD, viste et studie eksempelvis i 2010. I et helt nyt dansk registerstudie, der snart publiceres i Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, har forskere fulgt de børn og unge, der

fik diagnosen på de danske psykiatriske hospitaler i perioden fra 1995-2005. Da forskerne i 2014 kiggede på de mere end 4000 unge i gruppen, som på det tidspunkt var over den kriminelle lavalder, kunne de se, at en tredjedel havde modtaget mindst én dom, hvilket var dobbelt så mange som i kontrolgruppen af folk fra den almene befolkning.

Forskning har også dokumenteret, at folk med ADHD er mere tilbøjelige til at havne i alvorlige trafikulykker og til at forsøge at begå selvmord. Studier viser, at gruppen klarer sig dårligere i uddannelsessystemet, og i 2015 kunne et dansk registerstudie rapportere, at lidelsen var forbundet med en signifikant øget dødelighed, ofte af "unaturlige årsager".

Hvis ADHD blot er en social konstruktion, lader det altså til at være en konstruktion med ganske håndgribelige konsekvenser, og der kan være store gevinster for både den enkelte og samfundet, hvis man finder en god måde at behandle lidelsen på.

Den medicinske behandling af diagnosen har været omdiskuteret de seneste år, men flere og flere store registerstudier

giver grund til at tro, at den udskældte medicin ikke bare kan dæmpe de akutte symptomer på ADHD, men også til en vis grad forebygge nogle af de mere langsigtede problemer, der er forbundet med lidelsen. Senest antyder det danske studie i *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, at den medicinske behandling også kan være med til at forebygge kriminalitet.

Sammenligner man blot de ADHD-diagnosticerede, der tager medicin, med dem, der aldrig får udskrevet en recept, kan man ganske vist komme til at tro, at medicinen øger risikoen for kriminalitet og alskens andre problemer. Det skyldes dog, at de, der tilbydes medicin, som regel også er dem, der er hårdest ramt af lidelsen. For at undgå det problem har de danske forskere udnyttet det forhold, at mange patienter hopper ud og ind af behandlingen, eksempelvis fordi de glemmer at få fornyet deres recept. Ved hjælp af de omfattende danske registre har forskerne været i stand til at sammenligne risikoen for at blive dømt for kriminalitet i perioder med og uden en fornyet recept.

”Man får typisk kun udskrevet ADHD-medicin til et par måneder, og hvis ikke man har fået fornyet sin recept efter seks måneder, antager vi, at man i den næste periode vil være umedicineret. Inspirationen til studiet kommer fra et svensk studie fra 2012, hvor svenske forskere fandt en reduceret risiko for kriminalitet i perioder, hvor folk hentede deres recepter. Studiet så rigtig godt ud, og vi spekulerede på, om vi kunne finde det samme i Danmark,” forklarer Christina Mohr Jensen, der er lektor i klinisk psykologi ved Aalborg Universitet, psykolog ved Forskningsenheden for Børne- og Ungdomspsykiatri i Region Nordjylland og en af forfatterne bag det nye studie.

Det danske studie bekræfter de svenske resultater: Folk med ADHD havde 20 procent mindre risiko for at få en dom i perioder, hvor de havde fået udskrevet en recept, og 30 procent mindre risiko for at få en dom, hvor de skulle afsone en fængselsstraf.

Det danske studie af kriminalitet og medicinering skriver sig ind i en række studier, som de senere år har brugt de nordiske registre til at undersøge langtidseffekten af ADHD-medicinen, og studierne antyder generelt, at medicinen er i stand til at påvirke folks adfærd. Eksempelvis har studier fundet en sammenhæng mellem medicinering og en nedgang i

alvorlige trafikuheld og børns skadestuebesøg. Risikoen for at udvikle en depression har også vist sig at være lavere i medicinerede perioder, og senest har et svensk studie peget på en sammenhæng mellem medicinering og bedre præstationer i uddannelsessystemet.

Det nye danske studie viser imidlertid også, at folk med ADHD ofte kommer fra familier med andre risikofaktorer, der traditionelt forbindes med øget risiko for kriminalitet. Det betyder ifølge Christina Mohr Jensen, at den medicinske behandling ikke kan stå alene. Hun mener dog alligevel, at deres resultater kunne tyde på, at også medicinen i sig selv gør en forskel:

”Man kunne godt indvende, at det blot er kontakten med behandlingssystemet, når man får udskrevet en recept, der er afgørende. Men hvis det var tilfældet, skulle vi kunne se den samme effekt, når folk får udskrevet antidepressiv medicin. Her er der imidlertid ikke nogen risikoreduktion, og det antyder, at medicinen virkelig spiller en væsentlig rolle.”

NETOP ADHD-medicinens reelle virkning har de seneste år været et omstridt spørgsmål. Store metaanalyser, hvor man systematisk samler resultater af de tilgængelige forsøg med medicinen, viser umiddelbart, at den medicinske behandling på kort sigt har en ganske betydelig virkning på lidelsens kerne-symptomer som opmærksomhedsvanskeligheder, hyperaktivitet og impulsivitet.

I 2015 satte en række danske forskere imidlertid spørgsmålstegn ved den konklusion i et såkaldt Cochrane-review. Deres analyse bekræftede sådan set medicinens betydelige effekt, men de konkluderede samtidig, at forsøgene var af så lav kvalitet, at den reelle effekt af medicinen måtte betragtes som yderst usikker, fordi der var en høj risiko for slagside i studierne:

En af forskernes hovedanker var, at det i mange af forsøgene var muligt at gennemskue, om man var kommet i medicin- eller placebogruppen, fordi medicinen havde åbenbare bivirkninger som søvnbesvær og nedsat appetit. Samtidig påpegede de andre problemer, som at mange af forsøgene var finansieret af medicinalvirksomheder.

Ifølge Christina Mohr Jensen stemmer resultaterne af de længerevarende registerstudier imidlertid i høj

grad overens med de mere kortsigtede lodtrækningsforsøg, og det understøtter, at den umiddelbare effekt af medicinen i forsøgene er reel:

”Folk med ADHD laver især impuls kriminalitet. De bliver ikke dømt for økonomiske forbrydelser, men får eksempelvis domme for vold, berigelses kriminalitet, hærværk og for at køre påvirket af stoffer. Når man ser på, hvad der øger risikoen for at begå den slags kriminalitet bredt i befolkningen, er det blandt andet impulsivitet, som netop er et af kernesymptomerne ved ADHD. Derfor giver det ret god mening, når vi i lodtrækningsforsøgene ser, at kernesymptomerne reduceres, og vi på længere sigt ser en reduktion af problemer relateret til impulsivitet, når folk tager deres medicin,” siger Christina Mohr Jensen.

Når de langsigtede registerstudier peger i samme retning som traditionelle lodtrækningsforsøg, så bør det vel styrke vores tillid til, at medicinens effekt er reel?

”Først og fremmest vil jeg sige, at man altid vil foretrække lodtrækningsforsøg, når man skal undersøge effekten af medicin,” siger Ole Jakob Storebø, der er psykolog og seniorforsker i Psykiatrien Region Sjælland og en af forskerne bag Cochrane-reviewet.

Men det er ganske rigtigt et problem med den eksisterende forskning i ADHD medicinens virkning, at vi mangler forsøg, der undersøger effekten på længere sigt. Det er muligt, at man kan bruge den her slags registerstudier til at give et billede af, hvordan medicinen langsigtet påvirker folk. Men man skal være opmærksom på, at der er nogle begrænsninger med observationelle studier som det danske registerstudie.”

Et observationelt studie er et studie, hvor man ikke har trukket lod om, hvem der skal have en given behandling. I den slags studier er det altså ikke tilfældigt, hvem der har fået den medicin, man vil undersøge effekten af, og derfor er der en betydelig risiko for, at den sammenhæng, man ser – for eksempel mellem medicinsk behandling og lavere risiko for kriminalitet – i virkeligheden skyldes andre faktorer, som man ikke har været opmærksom på:

”Når de kigger på effekten af medicinen, sammenligner de godt nok folk med sig selv og kan derfor bedre udelukke alternative forklaringer på forskellen mellem perioder med og uden recepter. Men her opstår så nye problemer, der kan skabe usikkerhed om den reelle effekt,” siger Ole Jakob Storebø, der blandt andet peger på, at der i nogle tilfælde går ret lang tid mellem det tidspunkt, hvor folk diagnosticeres med ADHD, og det tidspunkt, hvor registrene viser, at de har fået en dom.

”I den periode er den eneste viden, man har om deres adfærd, oplysninger fra registrene om, hvorvidt de har fået udskrevet en recept eller ej. Derfor har forskerne meget lidt kontrol over, om folk rent faktisk har taget medicinen i de perioder, hvor de får ordineret medicinen. I et kontrolleret klinisk lodtrækningsforsøg ville man gå meget op i at kontrollere, om deltagerne følger behandlingen og tager deres medicin, og det har man slet ikke styr på i et studie som det her.”

Ifølge Ole Jakob Storebø betyder den slags begrænsninger, at man skal være forsigtig med at drage forhastede konklusioner fra registerstudier:

”Jeg vil på ingen måde afvise studiet, for det lader til at være et godt studie, men jeg mener, at man skal forholde sig til den slags studier med lidt sund skepsis. Selvom mange af de her studier umiddelbart antyder, at medicinen gør en forskel, er man nødt til at lave store systematiske gennemgange af forskningen,

før man kan drage konklusioner, fordi der sagtens kan vise sig at være andre studier, som peger i en anden retning, hvis man virkelig leder grundigt efter dem,” siger Ole Jakob Storebø, der samtidig fremhæver, at der er bivirkninger forbundet med den medicinske behandling af ADHD, og at meget tyder på, at vi langt fra hører om alle de bivirkninger, patienterne oplever.

Christina Mohr Jensen medgiver, at et kontrolleret lodtrækningsforsøg ville have leveret endnu stærkere evidens for medicinens virkning, men hun påpeger, at det hverken ville være etisk eller praktisk forsvarligt at bede nogen tage et uvirksomt stof i 20 år efter lodtrækning.

Når man undersøger potentielle bivirkninger af ADHD-medicin – som hyppigst er mindre alvorlige gener som søvnbesvær, hovedpine og manglende appetit – har man i en vis grad været nødt til at bero på observationelle studier frem for lodtrækningsforsøg. Og ligesom observationelle studier kan give os en idé om omfanget af bivirkninger ved at tage et medicinpræparat, kan registerstudierne måske omvendt give os et fingerpeg om en række ganske alvorlige bivirkninger ved *ikke* at tage medicinen?

”Der er ingen tvivl om, at der er bivirkninger ved medicinen, og det har vi også selv peget på for nylig i en stor metaanalyse. Men registerstudierne antyder, at det bestemt heller ikke er gratis at lade være med at tage sin medicin. Man har øget risiko for kriminalitet, depressioner og ulykker og mindre chance for at gennemføre sin skolegang,” siger Christina Mohr Jensen, der peger på, at studierne samtidig dokumenterer, at ADHD-diagnosen faktisk indfanger nogle børn og unge, som på længere sigt har dårligere livsforløb.

”Jeg kan ikke nævne en psykiatrisk diagnose, som gruppen af mennesker med ADHD ikke har større risiko for at udvikle. De er som gruppe mere tilbøjelige til at misbruge stoffer og alkohol, og når vi ser på det ultimative negative udfald – dødsfald – har vi altså dansk forskning, der viser, at mennesker med diagnosen i gennemsnit dør tidligere end resten af befolkningen,” siger Christina Mohr Jensen. ”Det er er i mine øjne med til at dokumentere, at ADHD ikke bare er noget pjat eller en sygeliggørelse af urolige børn.”

